

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

In dit nummer:

September: de maand van de visarend
Windenergie-ambities en de
wespendingief

BELEEF DE NATUUR!

www.misker.nl

Twee ijzersterke merken onder één dak

"DE GROOTSTE KAMPEERWINKEL VAN OVERIJSEL!"

4000M²

KAMPEER & OUTDOOR REILING

Kampeer en outdoor Reiling
Loswal 2, 7772TT Hardenberg
0523 260398, info@kampeerenoutdoorreiling.nl
www.kampeerenoutdoorreiling.nl

stichtingniche.nl

Stichting NICHE steunt IVN Hardenberg-Gransbergen

BOEKHANDEL & UITGEVERIJ

MARKT 23 7772 AE HARDENBERG T 0523-261 392

Bomen snoeien?

Vraag een vrijblijvende offerte aan

- ☒ Snoeien
- ☒ Kappen
- ☒ Aanplant
- ☒ Boomveiligheidscontrole
- ☒ Advies

Pothofweg 4
7785 JB Anevelde
06-53218633
www.muilwijkboomverzorging.nl

Voorwoord

Beste IVN-ers,

Op de ALV van 23 april heeft Jan van Hoek zijn bestuurlijke taken overgedragen aan een nieuw bestuur van onze vereniging.

Jan heeft zich jarenlang met veel toewijding en enthousiasme ingezet voor onze IVN-afdeling. In de laatste periode vormde hij een éénmansbestuur en dat heeft een zwaar beroep op hem gedaan. We bedanken hem voor al het werk wetende dat hij als gids wederom dienstbaar zal zijn aan de IVN en haar groene idealen.

De aangetreden bestuursleden, Wim van As, Jaap Muilwijk, Berthil

Haring en ondergetekende wachtte een schone taak. Na een informatieronde en kennismaking met coördinatoren, leden en bij de vereniging betrokken instanties hebben we een route gekozen waarbij de educatieve doelstelling de eerste prioriteit zal hebben. Natuurexcursies zijn daarvoor uitermate geschikt. Samen kijken, beleven en ontdekken laat ons de natuur beter begrijpen.

Voor 2025 wordt in samenwerking met de werkgroepen een programma samengesteld. Op onze website, ivn.nl/afdeling/hardenberg-gramsbergen, worden de activiteiten tijdig gemeld, zodat geïnteresseerden er ruim van tevoren ruimte voor vrij kunnen maken.

Om onze vereniging goed te laten functioneren is menskracht nodig. In eerst instantie betreft het de nestkastenwerkgroep. Informatie en/of aanmelding kan via het secretariaat van onze vereniging: secretariaat@ivnhardenberg.nl. U vindt in deze uitgave van de Hommel diverse artikelen en we zijn dankbaar dat de werkgroepen en individuele leden verslag hebben gedaan van hun bezigheden in en voor de natuur. We nodigen alle lezers en in het bijzonder de IVN-leden uit om een bijdrage te leveren voor de voorjaarseditie van de Hommel in 2026. Laat anderen meeleven met hetgeen u gezien, meegemaakt heeft of met uw verwondering over de mooie natuur in onze eigen omgeving. U doet er ons, u zelf en de lezers een groot plezier mee. We wensen u veel leesplezier en hopen u te treffen bij de excursies, in de werkgroepen of in de natuur.

Henk van Duuren,
Voorzitter

Paardenbijter bij de Vecht

Colofon

De Hommel

Blad van de IVN-afdeling Hardenberg-Gramsbergen
30ste jaargang, nummer 2-2025

Secretariaat:

E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:

Ereprijs 5A, 7772 NT Hardenberg

E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Redactieleden:

André Kok en Cock Slootweg

Drukker:

Editoo B.V., Arnhem

Aan deze uitgave werkten mee:

Het Bestuur, Eric Veltink, Bert Jonkhans, Jari Kampjes, Henk van Duuren, Lydia de Waard-Levöleger, Marijke Hagg, Wiebe Tolman, Jacqueline Slootweg, André Kok

Inhoudsopgave

- 3 Voorwoord, Colofon, Medewerkers, Online actief
- 4 Onderhoud heideveld het Schroersven
- 4 Controle
- 5 Nationale NachtvlinderNacht
- 6 Paddenstoelenwerkgroep
- 7 Plantenwerkgroep
- 8 Welkom
- 9 September: de maand van de visarend
- 10 Hoop voor de ringslang
- 10 Vogelweetje
- 11 Insectenwerkgroep
- 12 De Honingvogel die windmolens stopt
- 15 Boswandeling
- 15 Nog een vogelweetje
- 16 ObsIdentify
- 17 Verslag van activiteiten
- 18 Het bestuur, De werkgroepen, Hout voor de open haard

Online actief op:

<https://www.ivn.nl/afdeling/hardenberg-gramsbergen>

<https://ivnhardenberg.waarneming.nl>

<https://www.facebook.com/IVNHardenberg>

<https://www.facebook.com/groups/natuurinhardenberg>

<https://www.vogelskijkenhardenberg.nl>

Bij de voorpagina

Visarend boven de Vecht

Foto: Bert Jonkhans

Onderhoud heideveld het Schroersven

In het Lariksbos aan de Stoetendijk, een zandweg tussen de Ommerweg en de Rheezeveenseweg, ligt het heideveld Schroersven. Het ligt enigszins verscholen achter een bosschage. Ongerept doordat het niet begraasd wordt door schapen. Het gevolg laat zich raden. Binnen de kortste keren staat het vol jonge boompjes van de o.a. eik, berk, esdoorn, Amerikaanse eik, lariks, grove den en fijnspar.

Een heidelandschap is namelijk een cultuurlandschap, een landschap dat door de mens is gemaakt. De opkomst van heidevelden is verbonden aan de vestiging van mensen op een vaste woonplaats. Vanaf ongeveer 2200 v. Chr. gingen mensen tijdelijk op dezelfde plek wonen. Stukjes bos werden gekapt en verbrand om er vervolgens een akker aan te leggen. Na een aantal jaren was de akker uitgeput en werd deze alleen nog gebruikt om vee te weiden. Op dergelijke plekken ontstonden de eerste heideveldjes.

Eeuwenlang is de heide in stand gebleven door begrazing. Op het Schroersven is dit niet het geval en om het heideveld te behouden verwijderen wij in opdracht van Staatsbosbeheer alle opslag die niet gewenst is. Met handgereedschap of gewoon met de hand worden systematisch de boompjes uit het veld gehaald. Tevens worden invasieve boomsoorten zoals de Vogelkers en Amerikaanse eik uit de omringende rand gehaald om zo ruimte te geven aan struiken als natuurlijke overgang tussen bos en heide.

Een zeer arbeidsintensief karwei, maar het geeft veel voldoening als we zien dat het leefgebied voor slangen, insecten, vossen, vogels, dassen en nog veel meer soorten op deze manier behouden blijft. Daarnaast is het ook een streling voor het oog als je de heide volop ziet bloeien. Maak eens een wandeling door het rustige Lariksbos en geniet van de bomen, struiken en het Schroersven.

Werkgroep Landschapsonderhoud

Controle

In de pauze van onze werkzaamheden in en rondom het Schroersven kwamen twee dames van 'Handhaving' ons bezoeken. Er was een melding binnen gekomen dat er gezaagd werd in het bos en er zich mensen bevonden in het heideveld. De leiding werd vriendelijk verzocht om uitleg te geven. Die bleek niet voldoende, al was aan onze kleding, de aanhanger en de logo's van Staatsbosbeheer en het IVN voor ons zelf een overtuigend bewijs. Er moest een schriftelijk document getoond kunnen worden dat aangaf dat er een machtiging was om hier onderhoud te plegen. Dat ontbrak en er werd al gegrapt dat we opgepakt zouden worden.

De dames vroegen of er toch bewijsmateriaal geleverd kon worden. Een aantal telefoontjes met Staatsbosbeheer en de gemeente Hardenberg losten dit probleem op. Het geheel gebeurde correct, in een ontspannen sfeer en de groep uitrustende mannen keek het met pretoogjes aan. Alles bleek legitiem en we mochten onze werkzaamheden voortzetten. Als groep concludeerden we dat het goed is dat er bij een melding controle wordt uitgeoefend. Tevens werd duidelijk dat wij, hoe herkenbaar ook, onze papieren in orde moeten hebben.

Werkgroep Landschapsonderhoud

Blinde bij

Nationale NachtvlinderNacht

Op 22 augustus was er, in het kader van de jaarlijkse NachtvlinderNacht, een initiatief van de werkgroep insecten van IVN Hardenberg-Gramsbbergen, bij het natuuractiviteitencentrum 'De Koppel' de gelegenheid om kennis te maken met een verborgen wereld. Speciale lampen, gericht op witte doeken, lokten de nachtvlinders naar het licht. Ondanks de vrij harde wind streken er veel vlinders neer. Jari Kampjes gaf deskundig commentaar en benoemde de op het doek gevonden vlinders. De deelnemers vergaapten zich aan de wonderbare schoonheid van grotere, maar ook van de minuscule exemplaren. Een geslaagde kennismaking met nachtvlindersen voor de deelnemers en zeker een aanrader voor iedere natuurliefhebber.

Foto's nachtvlinders: André Kok

Tekst en overige foto's: Henk van Duuren

Oranje wortelboorder

Paardenbloemspanner

Zwarte-c-uil

Egelskopmot

Goudvenstertje

Hagedoornvlinder

Paddenstoelenwerkgroep

De paddenstoelenwerkgroep gaat van begin september tot eind november wekelijks op pad om paddenstoelen te inventariseren. Natuurlijk spelen de weersomstandigheden hierbij een rol. Bij droogte of vorst zijn er helaas geen of weinig paddenstoelen te vinden en moeten we de excursies uitstellen. Als in onze regio het heel droog is dan wijken we weleens uit naar bijvoorbeeld Twente waar de omstandigheden beter kunnen zijn.

Alle waarnemingen worden ingevoerd op waarneming.nl, voorzien van foto's en indien nodig van een microscopisch verslag.

Afgelopen zaterdag 20 september hebben we een publieksexcursie naar de boswachterij Hardenberg georganiseerd. 13 enthousiaste paddenstoelenliefhebbers genoten van een gezellige en leerzame excursie. We hebben meer dan 50 soorten gezien.

Heb je zin om een keer met ons mee te gaan dan kan dat natuurlijk altijd. Neem dan contact met mij op.

Tekst en foto's van paddenstoelen: Lydia de Waard-Levöleger

De groep op stap

Foto: Geert de Lange

Blauwgrijze schorsmycena - *Mycena pseudocorticola*

Gewone heksenboleet - *Boletus erythropus*. Kort na opensnijden wordt het snijvlak blauw.

Gewone heksenboleet - *Boletus erythropus*

Gewoon eekhoorntjesbrood - *Boletus edulis*

Kleurig koraalzwammetje - *Calocera viscosa*

Plantenwerkgroep

Actieve leden: Martha Deierkauf, Peter Fleurke, Marijke Hagg, Bep Krol, Janny Leenheer, Rinie Termaat

In 2025 zijn we 9 keer op excursie gegaan. 9 april in het Vechtpark, 23 april in het Collendoornse bos, 7 mei naar de Vloelvelden bij de Krim, 21 mei naar de Rheezermaten (zie bespreking van Marijke), 4 juni bezochten we de Engbertsdijkvenen (zie bespreking van Rinie), 18 juni gingen we naar de Radewijkerbeek met een speciaal doel en onder begeleiding van Erica (zie de bespreking van Peter), 25 juni is het te warm en 16 juli is het te nat, 30 juli was er een IVN excursie naar het Vechtrijk met Jan van Hoek en Peter Fleurke, een bijzondere plek voor ons omdat wij daar de zaden van Vechtanjer en Grote tijm hebben gezaaid, maar ook omdat hier een heel project voor waterhuishouding en vistrap is uitgevoerd. 13 augustus waren we bij de Loozensche Linie (zie bespreking van Janny). Dan 27 augustus naar Schans Katshaar (zie bespreking van Martha). En tot slot naar het Gemeentebos 10 september (zie bespreking van Bep).

De foto's zijn door de werkgroepleden zelf gemaakt.

21 mei: Rheezermaten

De bloemrijke graslanden van de Rheezermaten zijn het gevolg van jaarlijks maaien en afvoeren van het gewas in samenspel met de waterhuishouding van de Vecht. Hierdoor treffen we hier orchideeën, Echte koekoeksbloem en Grote ratelaar aan.

De Grote ratelaar is te herkennen aan het paarse stukje in het kroonblad.

Vleeskleurige orchis,
Dactylorhiza incarnata

Echte koekoeksbloem,
Silene flos-cuculi

Grote ratelaar, *Rhinanthus angustifolius*. Rechts detail van de bloem.

Er zijn hier ook wel 13 soorten zeggen te vinden. Een heel mooie is de Zwarte zegge, *Carex nigra*.

Een echte moerasplant is Veenpluis, *Eriophorum angustifolium*. Onderscheidt zich van Wollegras door de vertakte bloeiwijze. De "V" van Veenpluis en vertakt!

De plant Bosbies, *Scirpus sylvaticus*, werd vroeger wel gebruikt als vlechtmateriaal.

Marijke

1. Zwarte zegge - *Carex nigra*
2. Veenpluis - *Eriophorum angustifolium*
3. Bosbies - *Scirpus sylvaticus*

4 juni: Engbertsdijkvenen

Uiteindelijk kunnen we 39 plantensoorten vastleggen. Maar we kijken niet alleen naar planten. Ook de rijkdom aan insecten gaat niet aan ons voorbij.

De Noordse witsnuitlibel is niet te missen met zijn opvallende witte snuit. En de Gewone doolhofspin verrast ons met een ragfijn trechternest gedecoreerd met vloeibare diamanten.

Rinie

Noordse witsnuitlibel

Nest met Gewone doolhofspin

18 juni: Radewijkerbeek

De Plantenwerkgroep is met Erika van Drimmelen wezen inventariseren in Radewijk. Erika is ecooloog bij de gemeente Hardenberg.

De gemeente Hardenberg wil zich inzetten voor een groene en gezonde leefomgeving. In het programma Klimaat, Water en Biodiversiteit staat hoe de gemeente daaraan wil werken. Eén van de doelen die de gemeenteraad heeft vastgesteld, is dat ze eind 2025 wil weten hoe het staat met de biodiversiteit in de gemeente Hardenberg. Als dat bekend is kan er worden gewerkt aan het behouden en verbeteren ervan.

Er wordt bekeken welke landschappen er zijn en welke kenmerkende soorten daar leven.

Dit gebeurt binnen en buiten het bebouwde gebied. De gemeente gebruikt hiertoe de nieuwe methode 'Basiskwaliteit Natuur'. Hierbij wordt informatie over dieren- en plantensoorten geïnventariseerd. De gemeente heeft het IVN Hardenberg - Gramsbergen gevraagd om mee te werken aan de inventarisatie.

Radewijk is een betrekkelijk "wit" gebied, vandaar dat we juist daar hebben geïnventariseerd. Het was een leerzame middag en we hebben in totaal 75 verschillende planten geïnventariseerd, o.a. Moerasandoorn, *Stachys palustris* (foto). Een mooi resultaat.

Peter

13 augustus: Loozensche Linie

Het was behoorlijk warm en ook geweest in de weken ervoor. We waren benieuwd wat we zouden zien aan wilde planten. Het was ook daar behoorlijk droog.

Het is altijd leuk naar dat gebied toe te gaan. Behalve planten, bomen, mossen zie je altijd vogels. De geschiedenis achter de Linie is interessant en het oversteken met het pontje is ook iedere keer weer een verrassing of die het doet. 27 Soorten planten en bomen zagen we toch nog. We zagen bij de wilde planten geen nieuwe voor ons.

Maar laten we eens kijken naar welke wilgen hier staan, zeiden we tegen elkaar. Een Amandelwilg - *Salix trianda*, Geoorde wilgen - *Salix aurita*, Grauwe wilg - *Salix cinerea* (foto) en Schietwilgen - *Salix alba*.

Zo is een wandeling met ons groepje iedere keer weer boeiend. Kom een keer mee!

Janny

ivn natuur
educatie

27 augustus: Schans Katshaar

De Plantenwerkgroep ging met 4 personen per auto een gebiedje bekijken in Drenthe. En wel Schans Katshaar, liggend tussen Coevorden en Schoonebeek.

Het was warm en droog. Niet veel bijzondere planten gezien. Wel o.a. Liggend Walstro - *Galium hercynicum*, Tormen-til - *Potentilla erecta*, Dwergviltkruid - *Filago minima*. We hebben veel rupsen van de Dagpauwoog op de brandnetels en veel konijnenkeutels gezien. Maar het was leuk voor ons een nieuw gebied te verkennen.

Martha

10 september: Gemeentebos

Met vier "man" sterk op pad. Het was heerlijk weer en voor de tijd van het jaar hadden we nog aardig wat gezien. Maar we kwamen voor de Klokjesgentiaan - *Gentiana pneumonanthe* (foto) en die is gevonden. Prachtig die kleur blauw. Helaas hebben we de vlinder het heideblauwtje niet ontdekt.

Aan het eind van de wandeling zijn we nog naar de aardvarkens geweest. Die worden gebruikt om de Japanse duizendknoop te bestrijden. Leuke beesten totdat één het schrikdraad aanraakte en gilde als een speenvarken en ons de stuipen op het lijf joeg. In een oude vogelkast was inmiddels een nest gemaakt door hoor-naars. De toegang is bijna dichtgemetseld.

Dit was de laatste keer van het seizoen. Hopelijk volgend jaar weer.

Bep

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden:

Jan Meilink, Hardenberg
Wilma van der Veen-Stijkel, Hardenberg
Joran van der Haar, Hardenberg
Marian Terpstra, Gramsbergen
Judith Schmidt, Linde
Hetty-Hanne Weterings, Gramsbergen
Bart Nijstad, Hardenberg

September: de maand van de visarend

Alweer jaren geleden; ik kan mijn eerste ontmoeting met de eerste visarend nog goed herinneren: op een morgen liep ik met mijn hond langs het wandelpad aan de Vecht en er kwam een grote roofvogel aanvliegen. Deze grote roofvogel liet zich prachtig zien aan mij. Het leek of hij in slow motion op een meter of 20 langs mij heen vloog, totaal niet schuw of vluchtgedrag vertonend. In eerste instantie herkende ik deze roofvogel niet, maar dacht toen, dát moet een visarend zijn. Later op de dag ben ik gelijk gaan zoeken in de omgeving van Hardenberg of ik hem weer zou spotten. De visarend trekt in september weer terug naar zijn overwinteringsgebied in Afrika en rond de Middellandse zee. En Hardenberg, met de Vecht en het Vechtpark, is een ideale plek om de visarend te spotten.

Op grote afstand lijkt de visarend een beetje op een mantelmeeuw en moet ik altijd even door de verrekijker turen om zeker te weten welke van de twee ik boven mij zie vliegen. Als de visarend aan komt vliegen en hij gaat boven water bidden om een vis te lokaliseren is hij vaak zo gefocust dat hij je aanwezigheid voor lief neemt. Soms komen ze dan bijna recht boven je bidden!

Als de visarend een vis gelokaliseerd heeft dan neemt hij een spectaculaire duikvlucht waarbij op het laatste moment de poten met grote scherpe nagels vooruit gestoken worden om de vis te grijpen. Dit is één van mijn favoriete momenten van het fotograferen en observeren van

de visarend. Met een grote klap plonst hij van grote hoogte dan in het water waarbij hij soms helemaal onder water verdwijnt. Dan komt eerst het koppie en later de vleugels weer boven water en als je dan geluk hebt (en de visarend ook) heeft hij een vis gevangen.

Je moet wel snel handelen om foto's te maken want het moment duurt

maar een paar seconden. In september ben ik dan ook vaak te vinden aan de Vecht of in de omgeving van Hardenberg. Vaak fiets ik dan even een rondje door het Vechtpark. Een moment met de visarend duurt meestal maar kort en om er één te spotten ga ik er vaak op uit, ook al is het maar voor een half uurtje. Ik heb daarbij ook het geluk om vlakbij het Vechtpark te wonen en ik zie de visarend soms vanuit huis al boven de Vecht vliegen. September is dan ook mijn favoriete tijd van het jaar geworden door de trek van de visarend. Andere gebieden in de gemeente Hardenberg e.o. om een visarend te spotten zijn de vloeivelden in de Krim en landgoed De groote Scheere tussen de

Tekst en foto's: Bert Jonkhans

Hoop voor de ringslang

Dit artikel is overgenomen van de blog van de schrijfster op www.boswachtersblog.nl/overijssel. Het is overgenomen met haar toestemming.

Goed nieuws is altijd fijn om te horen. Schreef ik laatst over de sterk toegenomen paddentrek in Zuna, ditmaal eveneens goed nieuws uit de hoek van de amfibieën en reptielen...de ringslang komt eraan!!

Al jaren zijn wij, natuurbeheerders, druk met het maken en herstellen van natuurlijke verbindingen. Soms wordt er grond aangekocht en weer teruggebracht naar natuurground om grotere natuurgebieden te verbinden. Dit is het geval bij het Middelveen-Overtoom bij Rijssen. Dit gebied vormt samen met de Elsenerbeek en de Zunase Heide de verbinding tussen De Borkeld (tussen Markelo en Rijssen) en de Sallandse Heuvelrug (tussen Holten en Hellendoorn). Soms wordt een verbinding binnen een natuurgebied weer hersteld, zoals we dat onder andere in Zuna hebben gedaan. Hier is de overgang van de hoge droge zandgrond verbonden met akkers en natte gronden aan de randen. Het is één ecosysteem. Al deze maatregelen hebben ervoor gezorgd dat veel diersoorten niet langer in een klein geïsoleerd gebied leven, maar zich kunnen verplaatsen. Zo kan de populatie groeien en voorkom je inteelt.

De ringslang is één van die soorten die hier graag gebruik van maakt. Hij houdt van waterrijk gebied en overgangen van zandgrond naar veengrond. Het is de grootste slangensoort van Nederland en kan wel 1,20 meter lang worden. Opvallend zijn ook de ronde pupillen en twee gele en zwarte vlekken achter de kop. De ringslang is niet gevaarlijk en ligt graag te zonnen op wat hogere zandplekken in de buurt van water. Wij hebben, in samenwerking met RAVON*, onlangs verschillende broeihopen gemaakt. Deze bestaan uit takken, maaisel en paardenmest. Hierin kan het vrouwtje van de ringslang in juni haar eieren leggen. De warmte die ontstaat in de broeihoop kan oplopen tot wel 30 graden, waardoor de eieren automatisch

uitgebroed worden. Midden augustus komen de jongen uit het ei.

Het zal misschien een paar jaar duren voordat de ringslang, in deze nieuwe natte verbindingen, de broeihopen heeft gevonden. Het is in ieder geval een warm welkom voor deze koudbloedige vriend!

Tekst: Ine Nijveld, boswachter met als werkgebied het Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug en De Borkeld

*RAVON= Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland

Vogelweetje

De zwarte mees

De naam van deze vogel is eigenlijk volkomen misplaatst. De zwarte mees is namelijk niet helemaal zwart of beter gezegd helemaal niet zwart.

Dit kleine vogeltje lijkt veel op de koolmees, maar er zijn de volgende punten van verschil:

1. De zwarte mees is beduidend kleiner dan de koolmees.
2. De zwarte mees heeft een witte vlek op het zwarte "achterhoofd". Dit is ook een punt van herkenning.
3. Het geel aan borst en buik van de koolmees is bij de zwarte mees meer opgebleekt.
4. De verticale zwarte streep over de borst bij de koolmees ("stropdas") ontbreekt bij de zwarte mees.

Op het gebied van nestgelegenheid is er ook enig verschil. Beide soorten zijn hollenbroeders. Zij maken dus graag gebruik van boomholtes en nestkasten. De zwarte mees nestelt echter ook wel onder boomstronken en zelfs in de grond. Hiertoe maakt hij graag gebruik van een muizenhol.

Tekst: Wiebe Tolman

Foto: Natuurpunt België

Insectenwerkgroep

Wanneer ik dit schrijf loopt het nachtvlinderseizoen op zijn einde. We gaan in oktober en misschien in november nog wel een keer nachtvlinderen, maar dan zien we al weinig verschillende soorten meer op een avond. Zelfs in de winter kunnen er nachtvlinders gezien worden. Soorten als grote wintervlinder, bosbesuil en kleine wintervlinder kun je voornamelijk zien in november en december. Dus eigenlijk stopt het nachtvlinderen nooit helemaal, maar we kunnen al wel terugkijken op weer een mooi nachtvlinderjaar. Binnen de gemeente Hardenberg hebben we dit jaar op diverse plekken genachtvlinderd.

Rheezermaten:

Al sinds 2018 proberen we elke maand tussen half maart en half oktober op één van de drie plekken in het gebied te nachtvlinderen. Inmiddels hebben we daarmee al een redelijk beeld gekregen van de nachtvlinders in het gebied. Al zien we ook regelmatig toch weer een nieuwe soort in het gebied of zien we een soort juist ineens niet meer. Het lastige is dat de omstandigheden een sterke invloed hebben op de aantallen nachtvlinders die we op een avond te zien krijgen. Bij (bijna) volle maan, koude, natte of winderige omstandigheden zien we bijvoorbeeld een stuk minder nachtvlinders. Dit jaar hadden we wel doorgaans betere weersomstandigheden dan vorig jaar. We zagen in 2025 al meer dan 300 verschillende soorten nachtvlinders in de Rheezermaten. Zo zagen we onder andere zeldzame marmerruilen, een spirea-boegsprietmot en koolzwammot. En zeer waarschijnlijk ook nog de zeer zeldzame schijnbiesbladroller en eppedwergspanner.

Ondanks dat we al heel wat jaren daar nachtvlinderen, zijn er dit jaar toch weer 30 nieuwe soorten voor het gebied gevonden. In totaal zijn er al meer dan 670 nachtvlindersoorten in de Rheezermaten gezien, een zeer hoog aantal voor een relatief klein gebied.

Goudvenstertje

Iepentakvlinder

Kleine hermelijnvlinder

Snuitvlinder

Andere gebieden:

Dit jaar hebben we tevens twee keer mogen nachtvlinderen bij gastvrije mensen in de tuin aan de rand van het Benticksbos. Daar hadden we zeker bij de tweede keer erg mooie aantallen nachtvlinders en zagen we ook zeldzame soorten als gemarmerde wortelboorder, gele snuituil, marmerruil, bruine oogbladroller en hoekige mutsjeslichtmot. Bij de Koppel hebben we dit jaar 1x genachtvlinderd met de Nationale Nachtvlinder Nacht. (Zie ander artikel in dit blad.) Helaas was het weer niet super en dat zagen we ook terug in het beperkte aantal vlinders op het doek. Wel hadden we nog een zeldzame sleedoornhangmatmot. Begin dit jaar hebben we ook nog één keer bij de Oldemeijer genachtvlinderd en hadden we veel voorjaarsvlinders op het doek. Net buiten de gemeentegrenzen hebben we dit jaar genachtvlinderd in Beerze. In 2018 en 2019 hebben we daar al eens enkele keren mogen nachtvlinderen met leuke en ook landelijk zeldzame nachtvlinders op het doek. We hebben daar dit jaar 3x mogen nachtvlinders en daar hadden we helaas niet de zeldzame soorten die we in 2018/19 hebben gezien. Maar we hadden wel genoeg andere leuke en zeldzame nachtvlinders zoals de rookkleurige worteluil, zwartpuntvolgeling, veenheideuil en oranje vlekpedaalmot. Begin september stonden we daar ook en hadden we een hele mistige/heilige avond met weinig vlinders. Maar er kwam op een gegeven moment wel een vale stofuil op het doek zitten. Een soort uit Zuid-Europa die pas enkele keren in Nederland gezien was, maar nog nooit in Overijssel.

Dankzij samenwerkingen met andere werkgroepen hebben we dit jaar ook mogen nachtvlinderen op locaties/natuurgebieden waar we anders nooit komen. Zo kunnen we kennis uitwisselen met andere nachtvlinderaars en maken we ook kans om weer andere soorten nachtvlinders te zien. Zo zijn we bijvoorbeeld bij Deventer en op de Veluwe geweest. Hopelijk hebben we in 2026 weer veel fraaie en vooral gezellige nachtvlinderavonden!

Tekst en foto's: Jari Kampjes

Inleveren kopij

U kunt te allen tijde kopij inleveren.

Het aantal woorden per artikel: 400 tot 800 woorden.

Graag foto's apart inleveren als JPG-bestand.

Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

De Honingvogel die windmolens stopt

Cameradetectie en de nieuwste zendertjes voor de geheimzinnige Wespendif

Het is absoluut een cliché, maar net als de vogels vliegt ook de tijd. Het is zo'n vijfendertig jaar geleden dat ik met mijn beste vriend Jeroen van Lenthe actief was binnen de roofvogelwerkgroep van IVN Hardenberg. Inmiddels woont Jeroen aan de Veluwezoom in Velp en ikzelf naast Park Sonsbeek in Arnhem. Beide prachtige plekken om van de natuur te genieten.

Tijdens onze tijd bij het IVN was het Engelandse Bos bij Collendoorn 'ons gebied'. Een mooi afwisselend loof- en naaldbos met heel wat soorten roofvogels en uilen. We telden en we hielpen met het ringen. Achteraan het zandpad langs het weiland kon je vaak een paar reeën vinden, vlakbij het dichte naaldboutbosje waar de Sperwer z'n nest had. De Havik, Buizerd en de Ransuilen wisten we ook te vinden. Rondom het bos waren we elke keer weer enthousiast als we een Buizerd op een rikkelaar of een Torenvalkje biddend in de lucht zagen. Die laatste had dan weer een plek in een kast bij een erf even verderop.

Ook pa Veltink is na zijn pensioen jarenlang lid geweest van het IVN, onder meer in de Steenuilenwerkgroep.

Na het voortgezet onderwijs gingen Jeroen en ik beide naar Hogeschool Larenstein in Velp, ook wel de bosbouwhogeschool genoemd. Vorig jaar nam ik Jeroen voor mijn werk mee op pad en zagen we onze eerste Wespendif van heel dicht bij. O ja, er is een nauwe link van dit verhaal met de suikerspin, maar dat is voor zo dadelijk.

Ik kwam in aanraking met de Wespendif (in het Engels Honey buzzard) toen ik gedetacheerd bij de provincie Gelderland als projectmanager windenergie was begonnen voor de gemeenten op de Noord-Veluwe. Met het gemeentehuis van Oldebroek als uitvalsbasis, werkte ik onder meer aan het omgevingsfonds voor Windpark Hattemerbroek, ideeën voor een windproject van een paar boeren uit Elburg en Nunspeet en een oplossing voor fel concurrerende windontwikkelaars in Ermelo-Putten. Inmiddels werk ik ruim vier jaar als coördinator windenergie voor de provincie Gelderland.

In die eerste periode werd het onderzoek 'A28 als Energieroute' gepubliceerd. Hierin werden de mogelijkheden voor zonne- en windparken langs de A28 over de Veluwe verkend. Uit dat rapport bleek dat de aanwezigheid van de Wespendif windenergie langs deze snelweg min of meer onmogelijk maakte. Naar aanleiding van dit rapport startte de provincie Gelderland een breder onderzoek waarbij naar 'wind en Wespendif' voor de gehele Veluwe werd gekeken. Van dat onderzoek werd ik de projectleider.

Het verhaal over hoe dat allemaal verliep, de bestuurlijke overleggen, de Teams-sessies in coronatijd etcetera zal ik jullie besparen. Conclusie is dat het eindrapport twee belangrijke conclusies bevatte: windenergie binnen de Veluwe +1km is niet mogelijk, en in de zone van 1-8km rond de Veluwe zijn de mogelijkheden zeer beperkt. In die zone is sowieso twee maanden stilstand nodig in de periode dat de Wespendif daar het meest actief is. Doordat de kwaliteit van de Veluwe steeds verder achteruit gaat, moet de Wespendif steeds verder uitwijken om voedsel te vinden. De afstand van 8 km is de grens waarbinnen dit voornamelijk gebeurt.

Vanuit de Europese Habitatrichtlijn zijn voor Natura2000-gebieden strenge eisen gesteld. Voor de Veluwe komt het erop neer dat nieuwe windparken niet mogen leiden tot meer dan 1 extra dode Wespendif bovenop de natuurlijke sterfte per drie jaar. Het standpunt van Gelderland is dat windenergie niet mag leiden tot aantasting van de waardevolle natuurkwaliteit van de Veluwe. Natuur en energie moeten hand in hand gaan. Voor de provincies Gelderland, Overijssel, Utrecht en Flevoland betekent dat dat hun plannen voor windenergie rondom de Veluwe zo goed als op slot zitten. En dat is een fiks probleem voor de energietransitie, het verminderen van fossiele uitstoot, de afhankelijkheid van landen als Rusland en ook simpelweg voordeliger energie. Tom Poes, verzin een list.

Vanuit mijn contacten met ecologen en onderzoekers kwamen er langzaam ideeën naar boven. Zo bleek de kans op aanvaring van een Wespendif met een windturbine heel conservatief te zijn ingeschat omdat hier weinig over bekend is. Dit terwijl wel bekend is dat roofvogels windturbines relatief goed ontwijken. We besloten om hier nader onderzoek naar te laten doen. Hoe kleiner de kans op een botsing, hoe lager het risico natuurlijk. En hoe minder groot de gevolgen voor windenergie. Dit werd het 'zenderonderzoek'. Een ander idee kwam voort uit de enorme ontwikkelingen rond camera-detectie en AI. Op verschillende plekken wereldwijd, waaronder Windpark Krammer in Zeeland, wordt succesvol gewerkt met camera's die de vliegbewegingen rond windturbines in de gaten houden. Turbines worden stilgezet als dat nodig is. Dit werd het 'cameradetectie-onderzoek'. Deze twee onderzoeken leidden tot de veruit leukste werkdagen van 2024.

Het cameradetectie-onderzoek: overleg met Colorado

Voor het onderzoek met de camera's heb ik samen met een adviesbureau 70 aanbieders van deze systemen bekeken.

We hebben uiteindelijk gekozen voor het Amerikaanse bedrijf IdentiFlight, gevestigd in Louisville, Colorado. Het bedrijf is mede opgericht door ex-NASA-medewerker Carlos Jorquera, een sympathieke man met wie we veel via Zoom en Teams hebben overlegd. IdentiFlight onderscheidde zich doordat het zich al had bewezen op het vlak van cameraherkenning en stilstand met verschillende roofvogels. Zowel een hoog percentage van zekere herkenning is belangrijk, als het tijdig afschakelen van windturbines die een gevaar kunnen vormen. Voor onder meer de Rode wouw heeft IdentiFlight bewezen dat ze tot minimaal 95% zekere herkenning komen. Dat gaat als volgt: het systeem bestaat uit een 10 meter hoge metalen paal, met daar bovenop zes kleine camera's die 360 graden rond het luchtruim afspeuren en een grote HD-camera met een heel hoge resolutie. Zodra de kleine camera's een vogel bespeuren, wordt de HD-camera er naartoe geleid en begint de identificatie. Dat gaat via AI, met een enorme database van bestaande beelden en vliegbewegingen. Als er meerdere vogels vliegen wisselt de grote camera tussen verschillende vogels.

Pilot in Flevoland

Om te weten of het systeem ook in de Nederlandse omstandigheden levert wat het moet leveren zijn we een pilot gestart over twee broedseizoenen. Het eerste jaar daarvan hebben we afgerond. De pilotlocatie vonden we in Flevoland, vlakbij het Horsterwold. De Wespendif doet het steeds beter in Flevoland en steeds minder goed op de Veluwe. Omdat de kans op Wespendifen en dus goede beelden in Flevoland groter leek dan bij de Veluwe, hebben we deze locatie gekozen. In de periode mei-september 2024 heeft het systeem zijn werk gedaan. Parallel hebben 'grondtroepen' een flink aantal dagen in het veld gemonitord, zodat de data van het systeem vergeleken kan worden met de waarnemingen van deze bekwame ecologen. De menselijke check is nodig om het complexe systeem goed te controleren.

Inmiddels ligt er een rapport dat de voorlopige resultaten beschrijft. Het tweede jaar pilot nodig is nodig om meer data te verzamelen en bruikbare conclusies te kunnen trekken.

Opvallend genoeg bleken Duiven een groter probleem voor de herkenning te zijn dan bijvoorbeeld de Buizerd. Het systeem heeft dus nog het nodige te leren. De resultaten zijn veelbelovend, maar om het systeem te kunnen 'valideren' en te kunnen gebruiken als onderdeel van het provinciaal beleid zijn de eisen hoog. Het moet aantoonbaar en waterdicht doen wat het moet doen, anders kan het niet worden gebruikt als bescherming van de Wespendif. In mei wordt het onderzoek vervolgd. Ik heb er een doos wijn op gezet dat dit onderzoek een succes wordt en ons gaat helpen.

Het zenderonderzoek: met een prachtclub fanatieke natuurexperts op pad

Voor het tweede onderzoek worden Wespendifen gezenderd, zodat hun vlieggedrag kan worden vastgelegd. Hiermee kan worden bekeken hoe de vogel reageert in situaties met en zonder windturbines: hoe goed worden deze obstakels ontweken? De zogenaamde 'ontwijkingskans' is een belangrijke parameter bij het bepalen van de risico's die de soort rond windparken loopt. Hoe beter windturbines kunnen worden ontweken, hoe lager dit risico. Met dit onderzoek hopen we te kunnen vaststellen of de huidige ontwijkingskans juist is of dat deze in de praktijk groter is dan in het huidige model. En dat is weer van groot belang voor de mogelijkheden voor windparken rondom de Veluwe, waarbij het natuurbelang in acht wordt genomen.

Op een heel vroege ochtend eind juni pikte Jeroen mij thuis op om op Wespendif-avontuur te gaan in Heerde. Aan het eind van een verlaten bospad wachtten we op de rest: twee onderzoekers van de Wageningen Universiteit, jonge Staatsbosbeheerder Frank, Peter de klimmer en Wim die het terrein als z'n broekzak kent.

Na een half bakje koffie kwam er een sedan met twee onderzoekers aangereden, al gauw gevolgd door Frank in een auto van Staatsbosbeheer. Wim kwam op de brommer en Peter, een jeugdige zestiger met een grijze staart en twinkelingen, volgde als laatste met een oplegger waar een houten kist op stond vastgegespt. Uit die goed geventileerde en donkere kist kwam mevrouw Beekmans, een Bengaalse Oehoe. Ze is vernoemd naar de familie waar ze vandaan komt. Mevrouw Beekmans bleek cruciaal deze ochtend.

Op zoek naar de Wespendif

Het zenderen van Wespendifen, hoe gaat dat in z'n werk? Wim had het nest gevonden waar we ons deze ochtend op richten. Over een kleiner bospad, door de heide met Pijpenstro en een stuk gemengd bos kwamen we bij de Grove den waar het nest was gebouwd. Het bleek een redelijk bescheiden bouwsel. Voor het vangen van Wespendifen wordt gebruikt gemaakt van het beschermende gedrag van de vogels. Als de jongen een aantal weken oud zijn, vormen naast marters vooral andere roofvogels een serieuze bedreiging. Zeker een flinke Oehoe die zich in een open strookje in het bos vlakbij het nest bevindt. Hoe het vangen van de Wespendif precies in z'n werk gaat kan ik op verzoek van de onderzoekers niet delen.

Het kan uren, dagen duren maar het kan ook, zoals deze ochtend, in twintig minuten gepiept zijn. Als de vogel gevangen is krijgt deze een maskertje op om de stress te minimaliseren. Het beestje wordt gewogen en gemeten, waarna met alle voorzichtigheid en zorg het zendertje als een heel klein rugzakje wordt bevestigd. Dat bevestigen is millimeterwerk

omdat het de vogel op geen enkele manier mag belemmeren bij het vliegen. De zender zelf weegt een paar gram en is voorzien van een klein zonnepaneeltje om het batterijtje bij te laden. Het feit dat Wespendienven jaar in jaar uit met het rugzakje heen en weer vliegen naar Afrika toont aan dat de overlast minimaal of zelfs afwezig is. De data die de zenders opleveren worden naast het doel voor windenergie voor breder soortonderzoek gebruikt. De prachtochtend in Heerde werd afgesloten met het loslaten van de Wespendief door Frank, vergezeld door Jeroen en mij. Na jarenlang bezig te zijn geweest met de Wespendief op papier was dit een kleine droom die uitkwam.

Vervolg in Flevoland

De dag werd vervolgd in het Flevolandse Pampushout, waar uren wachten niets opleverden. Wel vond ik aan het begin van de avond samen met klimmer Peter, die ook een tijdlang zowel uilen- als roofvogelopvang heeft gerund, het nest van een Wespendief in het Horsterwold. Frank had er met vrijwilligers van Staatsbosbeheer al vele tientallen uren in zitten, maar wij hadden de mazzel dat de chocoladebruine man Wespendief zich aan het eind van een langgerekt bosperceel liet zien. Het vinden van het nest in het laatste stuk van dat perceel bleek een koud kunstje voor iemand met de ervaring van Peter.

Frank kon zijn oren niet geloven toen we hem lieten weten dat wij het nest binnen een uur te pakken hadden. Het kan verkeren.

In de avond heb ik met Peter en zijn vrouw lekker gegeten en een biertje gepakt. Aan tafel in de tuin bij het parkhuisje in Zypendaal werd mevrouw Beekmans lastig gevallen door scherende merels en lijsters. Ze bleef onverstoort. Tegen tien liep ik in de schemering via Park Zypendaal en Park Sonsbeek terug naar huis. Wat een ongelooflijk prachtige dag was het geweest! Na deze dag ben ik een tweede dag mee op pad geweest en ook dit jaar zal ik er een paar keer met de mannen op uit gaan. Het zenderonderzoek wordt dit jaar vervolgd, waarna het kan worden afgerond en we weten wat het oplevert. Ik kijk nu al enorm uit naar het komende broedseizoen!

En ja, die suikerspin... Voordat Frank de Wespendief mocht loslaten in Heerde vroeg hij me of ik al eens aan een Wespendief geroken had. Een opvallende vraag. Dus ik deed wat ik nooit voor mogelijk had gehouden, ik stak mijn neus tussen de veren van deze mooie en zoet wespenraat etende Wespendief. En wat denk je? Inderdaad...

1e foto van vliegende Wespendief: Hein Prinsen, Waardenburg Ecology, De Bilt

2e foto van vliegende Wespendief: Mark Zekhuis, Saxifraga Foundation

Tekst en overige foto's: Eric Veltink (zie portretfoto)

1

Video 1. Willem van Manen, Nederlandse grootste Wespendief-expert, vertelt. Video 2: De trek van de Wespendief (VPRO)

2

Voorbeeld media-aandacht: Trouw 2022

Tientallen windmolens rond Veluwe mogen toch, maar alleen als ze in de zomer stil staan

Voorbeeld media-aandacht: De Gelderlander, april 2024

Boswandeling

Het lijkt zo vanzelfsprekend, wandelen in het bos. Genieten staat voorop. Dus gaan we regelmatig een uurtje erop uit. Een uurtje lijkt niet veel, maar voor ons is het een hele uitdaging. De Beerzerpoort is een favoriete plek om te wandelen, iedereen trekt erop uit en alle honden en kinderen mogen mee. Het is een vrolijke gebeurtenis, ook voor ons. Alleen de zanderige en smalle paadjes gaan ons nog niet lukken. Maar aan de andere kant wel, het verharde pad leidt ons onder de toppen van de bomen door. Het gonst van de vogelgeluiden en de oude dikke beuk wordt steeds mooier. Alles is zo groen ondanks de droogte.

Na een jaar van ellende is dit niet zo simpel als het lijkt, maar een waar genot om hier te wandelen. Cock loopt iets voor mij en ik, achter de rollator, loopt met hem mee. we ruiken de geuren van het bos en gaan steeds een stukje verder. Links horen we de kikkers in het meer. Zachtjes waaien de kruinen van de bomen heen en weer. Overal liggen eikels, dennenappels en beukennotjes op het pad, dus goed opletten waar je loopt. Het ritselen van het gevallen blad kondigt de herfst aan. Het zal niet lang meer duren en dan verkleuren de bladeren. De boswandeling blijft, want het geeft zo'n gelukkig gevoel waar we zo naar hebben verlangd.

Buitengroetjes,

Jacqueline

Noot van de redactie:

Jacqueline heeft vorig jaar zomer drie omleidingen aan het hart gekregen.

Daarna is er van alles misgegaan. Een bacterie nam bezit van haar lichaam, waarna nog twee operaties volgden. Maandenlang heeft ze in Zwolle gelegen. Wonder boven wonder is ze nu goed aan het herstellen en geniet weer van de kleine dingen.

Nog een vogelweetje

De Tapuit

Met de Tapuit gaat het niet zo goed in Nederland. Het aantal broedparen is sinds de jaren 70 met zo'n 90 procent geslonken. Er broeden nu tussen de 210 en 310 paren, de meeste daarvan in de duinen van noordelijk Noord-Holland, op de Waddeneilanden en op de stuifzanden rond de grens van Drenthe en Friesland. In september kun je nog wel aardig wat Scandinavische doortrekkers spotten.

Bovenstaande informatie kwam Janny Leenheer op de scheurkalender van dit jaar van Roots tegen.

Ik kwam de Tapuit onlangs op de Rauwbloksweg (tussen Kloosterhaar en Bergentheim) tegen, letterlijk op het wegdek. Ik had tijd genoeg om hem vanuit de auto op de foto te zetten.

Tekst en foto: André Kok

Vuurwants

ivn natuur
educatie

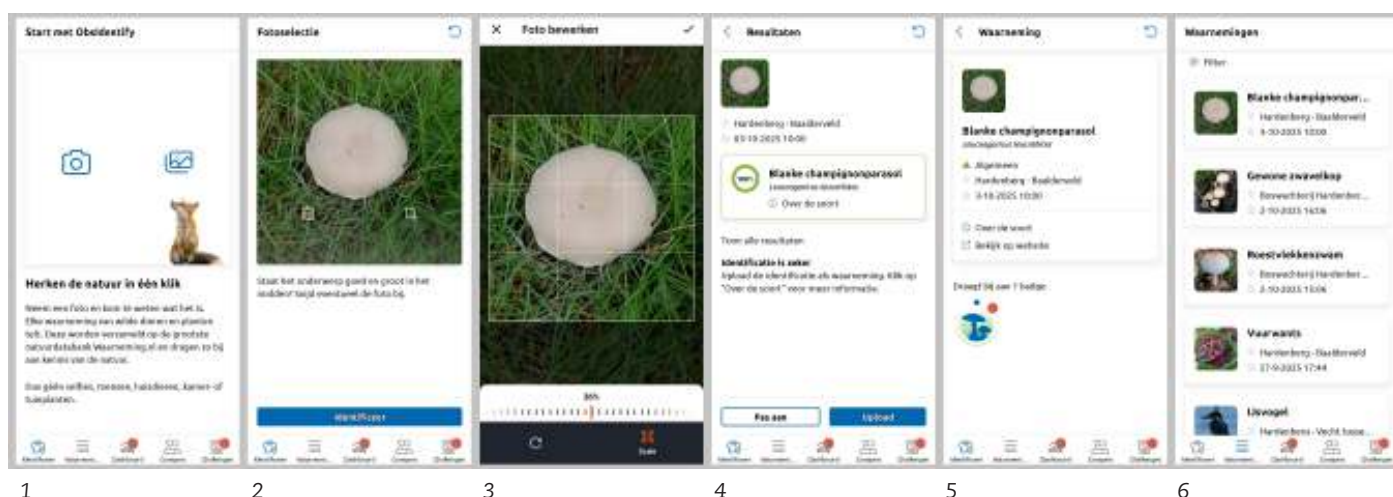
ObsIdentify

ObsIdentify (de vierde letter is een hoofdletter i) is een gratis mobiele app voor Android en iOS waarmee je wilde planten, dieren en paddenstoelen kunt herkennen met een foto. Door je waarnemingen te delen, draag je bij aan wetenschappelijk onderzoek en een grotere kennis van de natuur in Nederland en België, en daarbuiten in het Nederlands Caribisch gebied. De app gebruikt geavanceerde beeldherkenning en verzamelt gegevens op het platform *Observation.org*, dat bekend is als *Waarneming.nl* in Nederland. Aldus Google AI.

Ik heb het onlangs op mijn smartphone geïnstalleerd en ik moet zeggen: ik ben er een beetje aan verslaafd geraakt. Na installatie slaat het de eerste tien identificaties op in een lijstje. Daarna moet je een account aanmaken via de app op *Waarneming.nl* om er voor te zorgen dat alle identificaties (waarnemingen) worden geüpload en in jouw lijstje worden opgeslagen. Je kunt je eigen waarnemingen terug zien op *Waarneming.nl*.

Ik had jaren geleden al een ObsIdentify-app op mijn telefoon geïnstalleerd, maar die was alleen voor identificatie van insecten. Als ik een beeld van een gele bloem aanbood was in het algemeen de conclusie “citroenvlinder”. Ik heb er wel ooit de buxusmot mee geïdentificeerd! De nieuwe ObsIdentify werkt veel geraffineerder.

Let op het logo als je ObsIdentify in de Google Play Store of de App Store opzoekt.

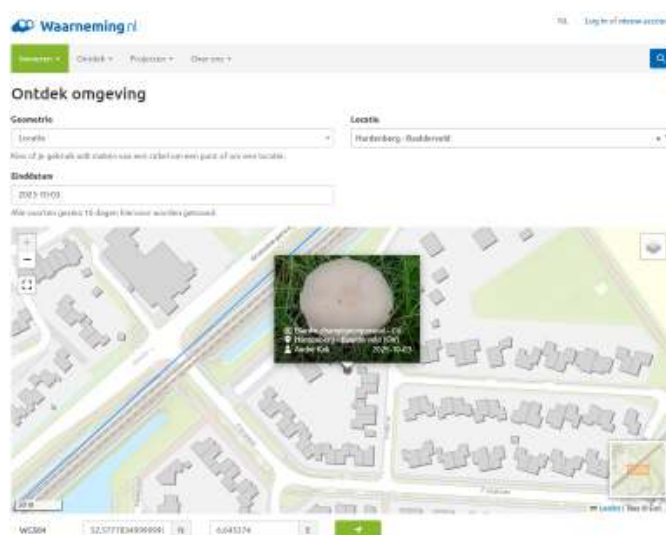

Het gebruik:

- * In het startscreen tik op het camerainfo om de camera van de telefoon te gebruiken. (afb. 1)
- * Maak de opname. (Vergeet niet zo nodig in te zoomen en scherp te stellen.)
- * Tik op de afbeelding voor inzoomen/bijsnijden. (afb. 2)
- * Beweeg met duim en wijsvinger over de opname om de uitsnede te bepalen. Na bijsnijden tik op het vinkje rechts bovenin. (afb. 3) Je gaat terug naar het vorige scherm.
- * Tik onderin op Identificeer. (afb. 2)
- * Soms worden meerdere suggesties gegeven met elk een percentage van waarschijnlijkheid. (afb. 4)
- * Als het percentage hoog is, bijv. 100%, tik op Upload.
- * Tijdstip en locatie worden opgeslagen. (afb. 5)
- * De waarneming verschijnt in je lijst die te zien is als je onderin op Waarnemingen (tweede logo van links) tikt. (afb. 6)

De waarneming is nu te zien op *Waarneming.nl*.

In het startscreen kun je ook kiezen voor het openen van een eerder gemaakte foto door het rechter logo te tikken. Ik maak met mijn spiegelreflexcamera met teleobjectief wel eens foto's van vogels en van insecten (ik hoef dan niet dicht bij de vogel of het insect te zijn) die ik draadloos naar mijn telefoon overzet en dan met ObsIdentify open. Uploaden naar *Waarneming.nl* kan alleen als de opname van GPS-locatiegegevens is voorzien. Dat is standaard het geval bij foto's gemaakt met de smartphone, maar niet altijd bij foto's gemaakt met een echte camera.

Tekst en foto's: André Kok

Verslag van activiteiten

Wandelen in de Haardennen

Op zaterdag 29 maart 2025 organiseerde IVN Hardenberg een mooie wandeling door het Heuveltjesbos en de Haardennen bij Balkbrug. Excursieleider was Jan Ruitenbergh. We waren met 12 mensen. Het gaat om een gebied waar in vroeger tijden hier en daar het veen door een dikke laag stuifzand werd samengeperst. Wij verbaasden ons over de pracht en schoonheid van dit kleinschalige en diverse gebied. We hebben een dassenburcht gezien en latrines waarmee dassen hun territoria afbakenen. Verder kwamen we o.m. water, stuifduinen, echte tonderzwammen op boomstammen (foto) en een bruine kikker tegen. Op zeker moment toonde Jan ons een spoordijk door het bos. De rails waren verdwenen, maar de dijk was nog zichtbaar. Eind 19e eeuw had hier een tramverbinding bestaan voor personen- en goederenvervoer tussen Balkbrug en Meppel. Jan liet een foto zien van die tram. Ha afloop gingen we evalueren onder het genot van een drankje of koffie met appelgebak.

Foto's: Mariet de Jonge en André Kok

Dassenburcht

Latrine van een das

Bruine kikker

Plantenexcursie Vechtrijk Gramsbergen

Zaterdagmiddag 19 juli was er een plantenexcursie naar Vechtrijk Gramsbergen. Het startpunt was bij de Haandrik. De gidsen waren Peter Fleurke en Jan van Hoek. Circa 14 mensen waren aanwezig. Enkele jaren geleden is bij de aanleg van de nevengeul van De Haandrik tot het Stadsfront een prachtig gebied ontstaan met natuurontwikkeling en agrarisch gebruik zonder bemesting en chemische middelen. Hoe heeft het gebied zich ontwikkeld? Langs het Wim Wolthuispad heeft het IVN twee jaar geleden al zaadmengsels uitgestrooid in vijf letterlijk 'bepaalde' gebieden. Vorig jaar werden er al een slordige 50 soorten gevonden. Hoeveel zullen we er vinden nu in 2025? Het gebied is prachtig. Men heeft de meeste van de 50 soorten gevonden, waaronder de Vechtanjer (Steenanjer)! Zie ook www.groenbezig.nl/verhalen-uit-het-veld/vechtanjer-keert-terug-in-gramsbergen.

Foto's: André Kok en Bart Nijstad
Tekst: André Kok

Vechtanjer (officieel Steenanjer)

Zwart knoepkruid met Blinde bijen

Duizendblad met Breedscheenjuffer, Icarusblauwtje op Gewone rolklaver

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur

Voorzitter / dagelijks bestuur

Henk van Duuren

Secretariaat / dagelijksbestuur

Jaap Muilwijk

Penningmeester / dagelijks bestuur

Wim van As

Algemeen lid

Bertil Haring

Ledenadministratie: André Kok

e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Redactieadres De Hommel: Ereprijs 5A, 7772 NT Hardenberg

e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Afdelingssecretaris:

e-mailadres IVN afdeling: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Website: www.ivn.nl/afdeling/hardenberg-gramsbergen

De werkgroepen

Voor informatie over de werkgroepen, neem contact op met het afdelingssecretariaat

Mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl.

Werkgroep Excursies

Jaap Muilwijk

Werkgroep Insecten

Julian Overweg en Jari Kampjes

Werkgroep Landschapsonderhoud

Marinus Benning en Gerard Timmerman

Werkgroep Nestkasten

Bart Nijstad

Werkgroep Paddenstoelen

Lydia de Waard-Levöleger

Werkgroep Planten

Marijke Hagg

Werkgroep Vogels

Jari Kampjes en Julian Overweg

Werkgroep Zoogdieren

Thirza Wesselink

Contactpersoon Jeugd

In samenwerking met De Koppel

Hout voor de open haard

HOUTPRIJZEN 2025

	Cat. A	Cat. B	Cat. A	Cat. B
	1 m ³	1 m ³	1½ m ³	1½ m ³
Derden	€ 80,00	€ 70,00	€ 120,00	€ 105,00
IVN-lid	€ 75,00	€ 65,00	€ 115,00	€ 100,00

Categorie A: Eik, Beuk, Amerikaanse Vogelkers, Acacia, Fruitboom.

Categorie B: Els, Populier, Es, Berk. Iep, etc.

Prijzen zijn afgerond op vijftallen

Bezorgen aan huis (gestort geleverd) per vracht:

Hardenberg € 12,50

Gramsbergen, Dedemsvaart € 17,50

Bel voor informatie en prijzen: Bert Tip, 0523-266474

Afhaalpunt: "De Steenuil", Bosweg te Hardenberg

Zolang de voorraad strekt

Herbers

T W E E W I E L E R S

MOLENPLEIN 4
HARDENBERG
TEL. (0523) 26 20 54

Bakkerij Slatman

Bruchterweg 67
Hardenberg

Anerveenseweg 34
Ane/Gramsbergen

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
Karpetten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

Wij adviseren u graag over uw verzekeringen, uw hypotheek en bij de aan- en verkoop van uw woning!

- Verzekeringen
- Makelaardij
- Hypotheken
- Bankzaken
- Pensioenen
- Arbodienst

VRIELING

Dedemsvaart | Hardenberg | Zwolle
0523 - 28 27 26 mail@vrieling.nl vrieling.nl

Autobedrijf Gebr. Veurink
Rheezeweg 40a
7771 TG Hardenberg
0523-264456
www.autoveurink.nl

Akkerhommel

Buizerd

Foto: Bert Jonkhans

Iedere natuurliefhebber is welkom

Lid worden van IVN Hardenberg - Gramsbergen ?

Met ingang van 1 januari 2023 ontvangen de leden 2 x per jaar ons afdelingsblad "De Hommel". Daarnaast ontvangt u 4 x per jaar het blad "Mens en Natuur" van het landelijke IVN.

Leden kunnen gratis meedoen met onze excursies en verenigingsactiviteiten.

De contributietarieven: € 25,00 voor leden, huisgenoot-leden en jeugdleden € 6,00, donateurs € 10,00 per jaar. De contributie wordt geïnd door IVN Nederland.

Het lidmaatschap duurt minimaal één jaar. Het lidmaatschapsjaar loopt van de datum van inschrijving tot één jaar daaropvolgend. Het wordt steeds automatisch met een jaar verlengd.

U kunt het lidmaatschap tot een maand voor het lidmaatschap afloopt opzeggen.

Dat kunt u doen bij het landelijk IVN t.a.v servicedesk, PB 20123, 1000 HC Amsterdam of bij André Kok

E-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Voor donateurs en adverteerders: ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.